

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	ลำดับชั้นของชุมชน โบราณสมัยล้านนาในพื้นที่เชียงใหม่-ลำพูน ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-22	
ผู้เขียน	นายเชิดศักดิ์ ตรีรยาภิวัฒน์	
ปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิศาสตร์)	
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. สันธิตา กาญจนพันธ์ รองศาสตราจารย์ อุษณีย์ ธงไชย รองศาสตราจารย์ ดร. รัศมี ชูทรงเดช	ประธานกรรมการ กรรมการ กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องลำดับชั้นของชุมชน โบราณสมัยล้านนาในพื้นที่เชียงใหม่-ลำพูน ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-22 มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการจัดลำดับชั้นและความสำคัญในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณสมัยล้านนา โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีแหล่งกลางและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานทาง โบราณคดี ประกอบกับการเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารประวัติศาสตร์ของล้านนา ประเด็นข้อถกเถียงในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรมของเมืองโบราณและหน่วยการตั้งถิ่นฐานต่างๆ ซึ่งเวียงที่มีลำดับชั้นสูงจะมีลักษณะเด่นทางด้านกายภาพและแวดล้อมไปด้วยเวียงที่มีลำดับชั้นต่ำกว่า

ลำดับชั้นของหน่วยการตั้งถิ่นฐานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทางสังคม การปกครองและเศรษฐกิจ ชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการจัดแบ่งผืนดินและผู้คนตามโครงสร้างการปกครอง ซึ่งมีผลต่อรูปแบบเศรษฐกิจและการดำรงชีพ ในกรณีของสังคมล้านนาโบราณ ภูเขาและแอ่งที่ราบถือเป็นลักษณะทางธรรมชาติที่กำหนดการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนสมัยล้านนา พื้นที่แอ่งที่ราบอันเหมาะสมต่อการเพาะปลูกของล้านนาแต่ละแห่งปรากฏหน่วยการตั้งถิ่นฐานที่เป็นแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง เช่น เวียงโบราณที่มีคูน้ำคันดิน โบราณสถานที่เป็นวัด แหล่งผลิตภาชนะดินเผาและแหล่งที่อยู่อาศัย จากการจำแนกคุณลักษณะทางกายภาพและให้ค่าคะแนนน้ำหนักแก่ชุมชนโบราณพบลำดับชั้นที่น่าจะเป็นของชุมชนล้านนา ความแตกต่างทางกายภาพของเวียงประกอบกับการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลประวัติศาสตร์สามารถจำแนกเวียงออกเป็นสี่กลุ่มลำดับชั้น

ผลการศึกษาพบว่าเวียงเชียงใหม่ในฐานะเมืองหลวงของล้านนามีขอบเขตพิสัยจริงในการปกครองเฉพาะบริเวณแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูนเท่านั้น เพราะเมื่อพ้นจากแอ่งที่ราบออกไปจะ

ปรากฏเวียงที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับเวียงเชียงใหม่ ซึ่งเวียงเหล่านี้จัดเป็นเวียงศูนย์กลางของเมืองที่กระจายอยู่ตามแอ่งที่ราบหุบเขาต่างๆ ดังนั้น ลำดับชั้นของเมืองยังพบอีกว่าภายในเมืองแต่ละแห่งจะประกอบด้วยหน่วยการตั้งถิ่นฐานที่มีลำดับชั้นแตกต่างกัน 2-3 ระดับ ซึ่งแสดงให้เห็นความน่าจะเป็นในการจัดแบ่งพื้นที่การปกครองของเมืองล้านนาออกเป็นหน่วยย่อยต่างๆ จากการเปรียบเทียบกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า โครงสร้างลำดับชั้นที่พบนี้ น่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับการปกครองด้วยระบบพหุนา ซึ่งมีพื้นฐานที่การผลิตทางการเกษตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	A Hierarchy of Ancient Lanna Communities in Chiang Mai-Lamphun Area During the 19 th -22 nd Buddhist Era	
Author	Mr. Cherdsak Treerayapiwat	
Degree	Master of Science (Geography)	
Thesis Advisory Committee	Lecturer Dr. Suntita Ganjanapan	Chairperson
	Associate Professor Usanee Thongchai	Member
	Associate Professor Dr. Rasmi Shoocongdej	Member

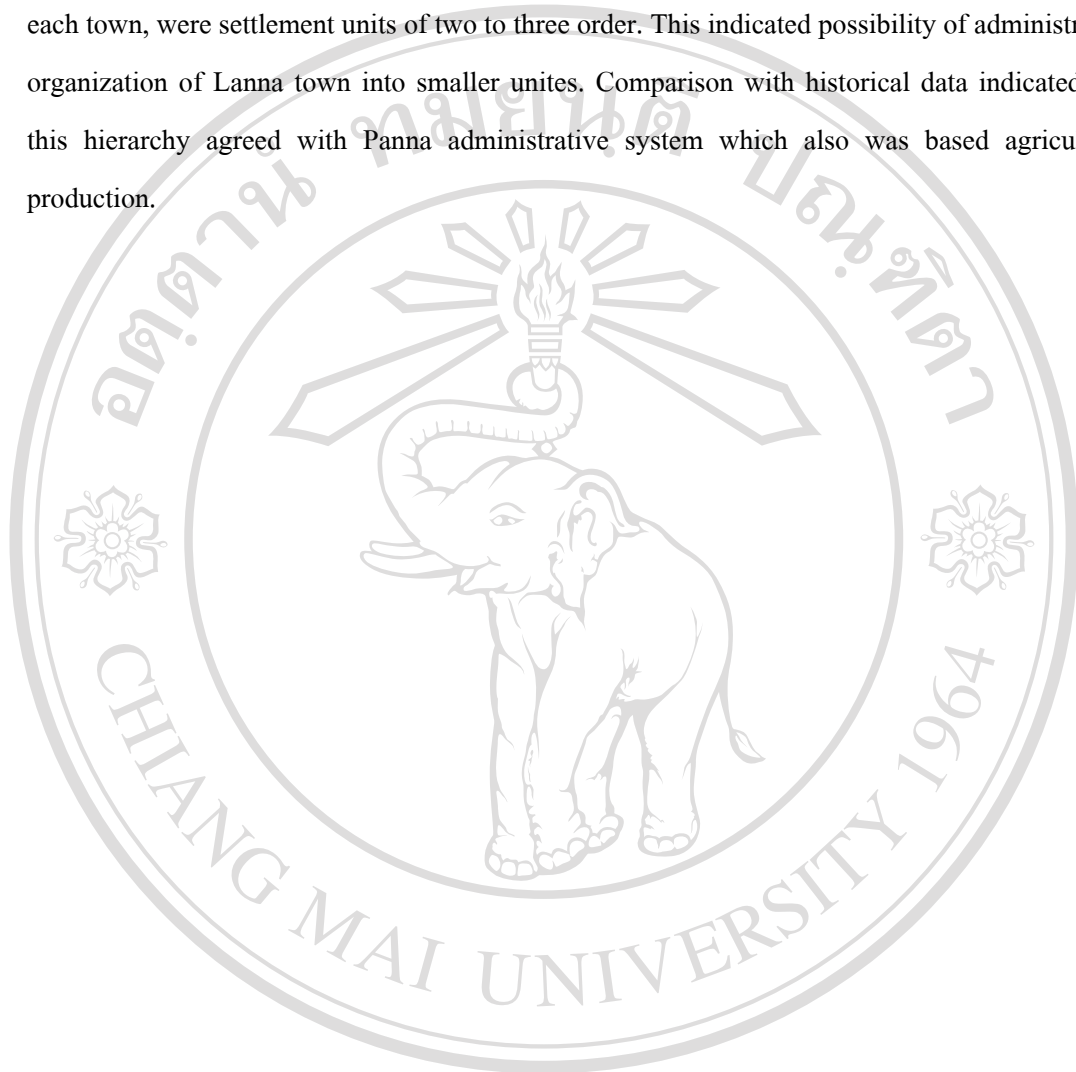
ABSTRACT

The objective of this study on “A Hierarchy of Ancient Lanna Communities in Chiang Mai-Lamphun Area During the 19th-22nd Buddhist Era” is to examine hierarchy and significance of ancient settlements in Lanna period. Geographical concept of central place theory and geographic information system was employed to analyze archaeological data and to compare with Lanna historical archives. The main argument in this study is that, within the cultural context of ancient cities and settlement units, the boundaries of cities (Wieng) in higher are physically outstanding and surrounded by lower-order cities.

The hierarchy of settlement unit is a social phenomenon that demonstrates relationship among social classes as well as administrative and economy relation. Many ethnic communities in Southeast Asia divided land and people by the political structures that affect economic and livelihood patterns. In ancient Lanna societies, mountains and intermountain valley had been natural features that determined settlements and lifestyles since prehistoric time until Lanna period. Intermountain valleys which were suitable for agriculture had seen settlement units which emerged as archaeological sites such as ancient cities (Wieng) with moat and walls, ancient monument, ancient kilns producing pottery and living settlements. Classification of physical characteristics and weighting scores of ancient settlements indicated possible hierarchy of Lanna communities. Physical difference of cities, compared with historical data, were classified into four hierarchical order.

Results of the study reveals that, as the capital of Lanna, Chiang Mai city has its real range which was limited within Chiang Mai-Lamphun river basin. Beyond the basin were cities

which were as important as Chiang Mai, these cities served as central place of towns that were dispersed in different intermountain valleys. Thus, Hierarchy of towns also reveal that, within each town, were settlement units of two to three order. This indicated possibility of administrative organization of Lanna town into smaller unites. Comparison with historical data indicated that this hierarchy agreed with Panna administrative system which also was based agricultural production.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved